

Miljödepartementet
Magnus Bergström
103 33 Stockholm

Öster Malma 2012-07-05

SOU 2012:22 – Mål för rovdjuren, Svenska Jägareförbundets yttrande över Rovdjursutredningens slutbetänkande

Svenska Jägareförbundet ("förbundet") får härmed avge följande yttrande.

Sammanfattning

- Utredningen saknar grundfundament i form av en demografisk sårbarhetsanalys med syftet att fastslå MVP (Minimum Viable Population) för samtliga stora rovdjur. Detta är en absolut förutsättning för att kunna fastslå det "golv" utifrån vilket GYBS (Gynnsam bevarandestatus) ska bedömas och slås fast
- De konsekvensanalyser samt socioekonomiska hänsyn som uppdrogs i direktiven till utredningen att genomföra har helt utelämnats eller gjorts ofullständiga. Utan detta beslutsunderlag blir det mycket svårt att göra korrekta och faktabaserade bedömningar
- Den konsekvensanalys som beslutades av Sveriges Riksdag (2001) att genomföras när vargstammen nått 200 individer (2008) har således fortfarande inte genomförts vilket är djupt beklagligt
- Den spridning av vargstammen samt minskade koncentrationer av varg i mellansverige som Sveriges Riksdag slog fast 2009 har ej genomförts eller belysts av utredningen. Idag är vargstammen i princip fördubblad i detta område, vilket är oacceptabelt mot bakgrund av riksdagsbeslutet
- Den genetiska situationen för den Skandinaviska vargstammen har avsevärt förbättrats under de senaste 3 åren. Förbundet bedömer därför att något akut behov av genetisk förstärkning inte föreligger
- Förbundet anser att kommande informationsinsatser vad gäller stora rovdjur måste planeras noga och fokuseras på de som idag kan minst, d.v.s. boende i storstad och långt ifrån rovdjuren. En mycket viktig del är att informera om förvaltningsmodellen och att den inbegriper jakt på varg
- GYBS ska, enligt förbundets mening, framlämnas och slås fast på regional nivå av Viltförvaltningsdelegationerna. De "högre ambitioner" som GYBS innebär i förhållande till MVP ska därmed tillåtas variera över tid med variationer i omvärldsfaktorer. Utöver MVP bör fullständig delegation ges till Viltförvaltningsdelegationerna att utifrån konsekvensanalyser skapa toleransnivåer för respektive rovdjur för respektive län

Inledning

Det förekommer såväl i föreliggande utredning som i den offentliga rovdjursdebatten en utbredd förvirring och desinformation om begreppen MVP och GYBS. Dessa två fundamentala begrepp måste tydliggöras för att kunna garantera en korrekt rovdjursförvaltning som uppfyller internationella krav, överenskommelser och fördrag. Sårbarhetsanalyser lägger grunden för MVP och en långsiktigt hållbar förvaltning som överensstämmer med gällande EU-regelverk (Art & Habitatdirektivet).

Jägareförbundets bestämda uppfattning är att MVP är en strikt biologisk term som enkelt går att räkna fram, särskilt som Sverige har en mycket god kännedom om rovdjurens status, t ex på individnivå när det gäller varg. Detta görs lämpligen genom en demografisk sårbarhetsanalys där man slår fast hur många rovdjur av respektive art som krävs för att risken att arten ska dö ut de kommande hundra åren är mindre än 10%. Denna analys görs lämpligen av biologer, genetiker och bästa tillgängliga forskarkompetens på området.

När man har fastslagit MVP har vi "golvet" över vilket vi måste hålla stammarna av rovdjur för respektive art. Därmed är också biologernas och genetikernas arbete avslutat. För att uppnå GYBS kräver Art & Habitatdirektivet att Sverige som nation ska ha "högre ambitioner" för respektive art än enbart MVP. Vad som är "högre ambitioner" måste ovillkorligen beslutas utifrån gedigna konsekvensanalyser av respektive rovdjurs påverkan, numerär och utbredning. Dessa avvägningar måste, enligt all tillgänglig forskning och erfarenhet, göras så nära de som berörs av rovdjurens konsekvenser, såväl positiva som negativa, som möjligt. Det är således förbundets bestämda uppfattning att de nationella målen för våra stora rovdjur måste bli summan av de regionala ställningstaganden, utifrån relevanta konsekvensanalyser, som lämpligen görs via de demokratiskt tillsatta Viltförvaltningsdelegationerna. Dessa delegationer är den konstruktion idag som har kompetens och bredd nog att driva en adaptiv och ekosystembaserad förvaltning av allt vilt samt deras konsekvenser för samhället.

För att garantera att Sverige som nation uppfyller GYBS, för respektive art, bör man på nationell nivå garantera att det alltid, för alla arter, finns en betryggande "säkerhetsmarginal" ned till MVP. Detta görs lämpligen genom att Naturvårdsverket övervakar, sammanställer och samlar in de länsvisa beslut och förvaltningsplaner som fastställs av Viltförvaltningsdelegationerna. Jägareförbundet vill här särskilt framhålla att förbundets policy för varg, i vilken en nivå på 150 vargar med en spridning över hela landet föreslås, mycket väl faller inom åtagandet "högre ambitioner" i förhållande till MVP.

Ovan föreslagna förfaringsätt ger en robust förvaltningsmodell där Sverige som nation har friheten, så länge summan av de länsvisa målen överstiger MVP, att på nationell och regional nivå förvalta vårt vilt på egen hand utan överstatlig inblandning. Nivån på GYBS kommer att variera över tid med politisk ledning, ekonomi, förvaltnings- och inventeringsresurser, lokal och regional acceptans samt en lång rad andra faktorer. Genom att ge Viltförvaltningsdelegationerna möjligheten att på regional nivå, till viss del, styra och anpassa målprocessen garanterar man en ekosystembaserad och adaptiv förvaltning som dessutom är i allra högsta grad legitim då lokalt samt regionalt inflytande garanteras. Slutligen ger denna förvaltningsmodell dessutom långsiktighet då svängningar mellan år på grund av klimatförhållanden, inventeringsinsatser eller enskilda händelser inte behöver föranleda en ny rovdjurspolitik eller en ny nationell målsättningsprocess. Ett första steg och ett gott exempel på denna typ av process är den pågående utredningen av renskötselns toleransnivåer för de stora rovdjuren som görs i samarbete mellan Sametinget och Naturvårdsverket.

I den föreliggande utredningen har vare sig MVP eller GYBS definierats eller redovisats på ett korrekt sätt. De konsekvensanalyser som ovillkorligen krävs för att kunna göra korrekta bedömningar av vad GYBS "högre ambitioner" innebär och kostar saknas också. Därför blir det enligt förbundets mening

svårt, på gränsen till omöjligt, att med denna utredning som grund bygga en långsiktig och legitim samt trovärdig rovdjursförvaltning och rovdjurspolitik. Det är därför ett absolut krav från förbundets sida att utredningen kompletteras med en sårbarhetsanalys och erforderliga konsekvensanalyser innan den demokratiska processen med att på regional nivå slå fast toleransnivåer för respektive art kan genomföras.

Nedan följer förbundets mer detaljerade kommentarer till enskilda kapitel i den föreliggande utredningen.

Kapitel 3. Förutsättningar för samexistens mellan rovdjur och människa

Visserligen finns ett brett stöd för de stora rovdjuren i Sverige, men som utredaren beskriver är acceptansen störst hos dem som lever långt från rovdjuren. Utredaren belyser heller inte det "skalproblem" som ständigt finns i denna typ av attitydstudier. Det finns idag, även i rovdjurstäta län som t ex Dalarna, ett stöd för de stora rovdjuren. Det bör dock belysas att en bred majoritet av befolkningen i Dalarna, och därmed också respondenterna, bor i större tätorter och därmed aldrig kommer att beröras av de stora rovdjuren och deras konsekvenser för näringsverksamhet och livsstil samt upplevd trygghet. De som lever med rovdjuren i sin vardag har en mer negativ inställning. Det innebär att informationsinsatser om de stora rovdjuren, som inte sällan riktas just mot dem som lever med rovdjur, är helt felriktade. Fakta och kunskap, framför allt egen förvärvad, gör människor mer negativa. Informationsinsatser borde därför riktas mot dem som inte lever med rovdjur. Det är den gruppen som måste förstå att rovdjur måste förvaltas genom jakt utifrån den problematik som följer med stora rovdjur. I samma anda bör informationsinsatser särskilt ägnas åt att beskriva och förklara samt försvara en förvaltningsmodell där jakt ingår. Staten måste också ta ansvaret och stå för denna modell genom omfattande informationsinsatser. Syftet med denna typ av informationsinsatser måste vara att minska polariseringen och öka kunskapen. Det absolut mest kostnadseffektiva sättet att göra detta på är att satsa på breda informationskampanjer bland de som idag kan minst, boende i storstad långt ifrån de stora rovdjuren.

Utredaren har dock inte berört den information som kan vara av stort värde för de som jagar eller bedriver jord- och skogsbruk i rovdjursområdet. Det uppfattas som mycket positivt av de som verkar, i främst vargland, att myndigheterna i möjligaste mån bistår med information om rovdjurens antal och utbredning genom vargtelefoner eller vargwebbar. I dagsläget är dessa informationsinsatser helt beroende av forskningsmedel vilket inte kan anses vara långsiktigt hållbart eller rättvist.

3.3 Jaktförutsättningar

Förbundet noterar att utredaren inte lägger något förslag om att kompensera för de förluster och problem som drabbar jakten. Detta trots att han samtidigt beskriver att kostnaderna för jägare och markägare är stora. Utredaren föreslår dock att de ekonomiska förlusterna borde bli föremål för forskning. Det finns idag mycket goda underlag som beskriver jaktens och viltbrukets direkta och indirekta värden. Förbundet anser att det underlaget som föreligger räcker för en syntetiserande och övergripande konsekvensanalys av de stora rovdjurens påverkan på jakten.

Det är också viktigt att framhålla att även om ingen äger de vilda djuren, vilket utredaren också framhåller, så följer jakträtten alltid av äganderätten. Det råder idag inget som helst tvivel om att främst vargen påverkar jakträttens värde negativt. Således en reduktion av innehållet i äganderätten som rimligen bör kompenseras eller åtminstone minimeras.

3.4 Rovdjur som inkomstkälla

Utredaren belyser möjligheterna för rovdjursturism av olika slag. Enligt förbundet finns det en mycket utbredd övertro på rovdjursturismens potential baserad på erfarenheter och exempel från helt andra delar av världen med fundamentalt skilda förutsättningar. Turism kopplad till skådning av stora rovdjur fungerar ofelbart endast i områden där människor inte bor och bedriver näringsverksamhet i form av jord- och skogsbruk samt jaktturism. Exempel på dylika områden är Yellowstone och östra Finland (säkerhetszonen vid ryska gränsen). I Sverige finns inga som helst dylika områden, inte ens våra stora Nationalparker, eftersom man där bedriver renskötsel.

Förbundet saknar också i detta sammanhang en jämförelse mellan jaktens värden/jaktturismen och rovdjursturismen. Etablering av främst varg kommer ofelbart att leda till negativa konsekvenser för jaktturismen i en storleksordning som aldrig, ens till del, kan kompenseras av en ökad rovdjursturism.

3.5 Rovdjurens roll i ekosystemet

Det är positivt att utredningen avfärdar debatten om att rovdjuren har en avgörande roll på det svenska ekosystemet. Dessa teorier kommer främst från Nordamerika och Yellowstone, ett område helt opåverkat av mänskliga boningar, jord- samt skogsbruk och annan markanvändning samt med ett strikt reglerat rörligt friluftsliv utan allemansrätt. All mark i området är också statligt ägd och förändringar drabbar således ingen enskild markägare och dennes ägande- samt nyttjanderätt. Att jämföra dessa system blir direkt felaktigt och irrelevant, vilket utredaren mycket riktigt betonar. Tyvärr finns i andra delar av utredningen lika irrelevanta förslag och slutsatser dragna från samma system.

Kapitel 5. Mål för rovdjuren

Det är förbundets bestämda uppfattning att man på nationell nivå bör slå fast MVP. Utöver detta bör man på nationell nivå, genom till exempel Nturvårdsverket, övervaka och tillse att GYBS för respektive art uppfylls. De högre ambitioner som GYBS innebär, jämfört med MVP, bör enligt förbundets uppfattning diskuteras och slås fast regionalt. Detta innebär att Viltförvaltningsdelegationerna i respektive län, utifrån konsekvensanalyser, regionala hänsynstaganden och toleransnivåer, sätter sina mål.

I de fall där referensvärdet (GYBS), enligt ovan, ligger under den populationsstorlek som enligt de officiella redovisningarna fanns vid EU inträdet bör referensvärdet enligt direktivet sättas till denna nivå.

Utredarens första delbetänkande om gynnsam bevarandestatus utgör grunden för de mål som föreslås i föreliggande slutbetänkande. Förbundet vill därför tydligt markera att de mål som satts upp för inavelsgrad, inte får utgöra grund för fastställande av GYBS. Den inavelsnivå, max 10 %, som anges kan vara omöjlig att uppnå under en 100 årsperiod utan omfattande genetiska förstärkningsåtgärder. Förbundet vill poängtera att vare sig Art & Habitatdirektivet eller de riktlinjer som följer detta anger något kvantitativt mått på inavelsgrad. Det enda som anges är vilket genetiskt utbyte som krävs mellan delpopulationer för att stammen skall kunna anses ha uppnått GYBS.

5.4 Förslag på nationella mål (referensvärden)

Förbundet kan under inga omständigheter acceptera de miniminivåer / referensvärden som utredaren föreslagit då de inte i något enda fall föregåtts av en analys av MVP, dvs en demografisk sårbarhetsanalys med < 10 % risk för utdöende på 100 år. Det värdet skulle, enligt förbundets mening, komma att ligga långt under det som utredningen föreslår som miniminivåer. Förbundet vill också särskilt framhålla vår representant i rovdjursutredningens särskilda yttrande till utredningen.

Kapitel 6. Förvaltning

6.1 Regional förvaltning

Förbundet välkomnar utredarens förslag att avskaffa Samverkansrådets roll i rovdjursförvaltningen. Denna konstellation är odemokratisk och helt utan insyn eller extern dokumentation och redovisning. En trovärdig och brett accepterad rovdjursförvaltning kan inte byggas förtroende på en sådan konstruktion.

Förbundet anser vidare att riktningen i systemet, med utredarens förslag, fortsatt blir toppstyrd. Efter att nationella MVP slagits fast för respektive art måste den regionala förvaltningsorganisationen få full delegation med åtföljande ansvar att sköta förvaltningen av såväl rovdjuren som bytesdjuren.

6.2.1 Program för genetisk förstärkning

Förbundet delar utredarens uppfattning att en genetisk förstärkning av den skandinaviska vargstammen primärt bör ske genom naturlig invandring. Så har också skett under de senaste tre åren. Idag innehåller ca 25 % av de svenska vargreviren "nya" gener. Det är därför förbundets bestämda uppfattning att något akut behov av genetisk förstärkning genom olika typer av aktiv införsel inte föreligger.

Förbundet delar också utredarens slutsatser att en eventuell genetisk förstärkning bör föregås av en reglering av vargstammen. En genetisk förstärkning kommer aldrig kunna genomföras på en mer omfattande nivå än enskilda individer som går "i avel". För att dessa nya gener ska få maximalt genomslag bör således vargstammen begränsas så att det nya genetiska bidraget blir så stort som möjligt i förhållande till den totala vargstammen.

Vad gäller förankringsarbetet av genetisk förstärkning genom olika typer av flytt av vargar har opinionsläget försämrats avsevärt under hösten och vintern 2011/2012. Det är därför förbundets bestämda uppfattning att vi skulle ha svårt att förankra dylika åtgärder i dagsläget. Utan en långsiktig och tydlig rovdjurs- och vargpolitik finns inga förutsättningar att förankra vargflytt, av något slag, som enskild åtgärd. Denna typ av åtgärder måste ingå som en del i en helhetslösning där tydliga ramar, konsekvenser samt kompensationsåtgärder för flytten finns angivna och beslutade.

6.2.2 Naturlig invandring med assistans

Förbundet har svårt att se hur ett civilrättsligt avtal skall kunna tecknas i ägosplittrade områden där vargen själv väljer sin väg och var den slår sig ner. Det är dock positivt att utredaren genom detta förslag indirekt legitimerar det faktum att vargetablering innebär ekonomiskt kännbara förluster för markägaren.

6.2.3 Ytterligare åtgärder för att genetiskt förstärka vargstammen

Förbundet anser att vargarnas genetiska problem har fått en allt för dominerande roll i förvaltningen i förhållande till de socioekonomiska problemen. I dagsläget föreligger inget akut läge, vad gäller den genetiska situationen för vargen i vårt land. Däremot är det totala rovdjurstrycket och därmed de socioekonomiska konsekvenserna av rovdjurens, och främst vargens, närvaro av akut karaktär.

6.2.4 Flytt och utsättning av varg

Ett korttidshägn skulle innebära att vargar som släpps ut ur hägnet med större sannolikhet också kommer att etablera sig i närområdet. Förbundet har mycket svårt att se hur man skulle kunna skapa lokal acceptans för denna typ av åtgärd.

6.2.5 Kompensationsåtgärder

På vilket sätt skall viltbruk, jakt och jägare kompenseras? Utredningen redovisar ingen bra lösning vilket är en absolut förutsättning för att förbundet ska kunna ta någon som helst aktiv del i denna typ av förvaltning. Utredaren fokuserar också på området där vargen släpps, man bör också finna bra och godtagbara alternativ för det område där vargen etablerar sig och förvaltningsjakt sannolikt blir förbjuden under en följd av år. Vidare saknas, återigen, en konsekvensanalys av vad en spridning av vargstammen, och möjligtvis flytt av vargar till södra Sverige innebär. Förbundet konstaterar att ingen enda varg, av ekonomiska skäl, tillåts etablera sig i södra Sverige, trots att ett tvåsiffrigt antal försökt.

7. Illegal jakt

7.2 Grov organiserad brottslighet

Skadestånd har tidigare prövats och Naturvårdsverket slutade kräva sådana för några år sedan i samband med uppmärksammade rättsfall. Det föreligger en stor risk att denna lösning endast skulle innebära att människor som avlivar rovdjur helt lagligt, med stöd av t ex §28, inte vågar anmäla eller rapportera vad de gjort. Detta skulle ytterligare undergräva förtroendet för rovdjursförvaltningen och rovdjurspolitiken.

7.4 28 § jaktförordningen

Förbundet välkomnar utredarens förslag att "avkriminalisera" §28-avlivningar. Idag inleds regelmässigt polisutredningar och vapen beslagt, trots att det uppenbarligen varit helt legala avlivningar. Detta undergräver kraftigt tilltron till rovdjursförvaltningen och förvaltande myndigheter samt rättsväsendet.

8 Översyn av lagstiftningen

Förbundet motsätter sig förslaget att lyfta in jaktlagstiftningen i miljöbalken. En holistisk, ekosystembaserad viltförvaltning ser till både predatorer och deras födounderlag. Jaktlagstiftningen har effektivt och framgångsrikt förvaltat rovdjurens födounderlag i form av främst klövvilt på ett

mycket effektivt sätt och lett till stora och livskraftiga viltstammar som även skapat grund för tillväxten i rovdjurspopulationerna. Att i det skedet byta ut jaktlagstiftningens förvaltarperspektiv till miljöbalkens skyddsperspektiv skulle med all säkerhet rasera detta arbete.

Det saknas idag bärande motiv för att genomföra denna förändring. Förbundet ser heller inget akut behov av en översyn av Jaktlagstiftningen. Det som saknas idag är snarast relevanta tillämpningar av föreliggande lagstiftning.

En mycket beklaglig del av den offentliga jakt- och viltförvaltningen är dock delningen av frågorna mellan två departement, Miljö- och Landsbyggsdepartementet. Om staten avser att driva en ekosystembaserad och adaptiv viltförvaltning är det av största vikt att man betonar detta genom att själva ta ett helhetsansvar inom ett och samma departement för såväl förvaltningen av foder som klövvilt och de rovdjur som ska leva av klövviltet. Förbundet förordar således bestämt en förflyttning av samtliga jakt- och viltvårdsfrågor till ett och samma departement.

11 Konsekvenser av utredningens förslag

Förbundet menar att utredaren kraftigt underskattar de ekonomiska konsekvenserna av de förslag som läggs, speciellt för varg. Utredningen uppskattar ökade kostnader på 2 miljoner per år, de närmaste 6 åren, för förebyggande åtgärder. Mot bakgrund av att Viltskadecenter till utredningen presenterat att kostnaden för att skydda alla fårbesättningar i södra Sverige skulle vara 1,2 miljarder kronor ter sig utredarens bedömning vara ett önsketänkande. Riksdagen har beslutat att vargstammen skall sprida sig och att koncentrationerna till några mellansvenska län skall minska. Det kan inte tolkas på annat sätt än att vargstammen i södra Sverige skall bli minst lika stor som den som finns idag, om utredarens förslag till referensvärde skall uppfyllas.

Utredaren tar heller ingen som helst hänsyn till de mycket stora kostnader som kan hänföras till minskat friluftsliv och försämrad folkhälsa till följd av rädsla för de stora rovdjuren. Enligt ett flertal studier är så många som 25% av de vuxna svenskarna så rädda för varg och björn att det minskar deras besök i skog och mark. Samhällets kostnader för detta torde vara mycket höga och erfarenheten visar att ökad information inte minskar problemen, snarare tvärtom. Det enda sättet att hantera människors rädsla för stora rovdjur är att minska koncentrationerna och fördela det totala rovdjurstrycket över en större del av landet, rädsla kan inte kompenseras bort.

Förbundet anser vidare att utredaren i princip negligerar de mycket höga kostnader som kommer att drabba markägare och jakträttshavare i södra Sverige med en ökande rovdjurstam. Redan idag visar beräkningar att kostnaderna i förlust av rekreation, kött och arrende intäkter, lågt räknat, uppgår till flera hundra miljoner enbart i Mellansverige. I södra Sverige där jakten per ytenhet ger mångdubbelt större intäkt kommer kostnaderna snabbt att bli mycket stora. Det kan handla om miljardbelopp.

Utredaren underskattar vidare den påverkan som en fördubblad vargstam kommer att få på rennäringen. Redan idag går ett stort antal vargar in i renskötselområdet varje år. Även om dessa fålls genom skydds jakt kommer de snabbt att följas av nya vargar. En fördubblad varg population kommer sannolikt att innebära att mer än dubbelt så många vargar jämfört med i dag går in och orsakar omfattande problem i renskötselområdet. Denna risk är uppenbar eftersom stora delar av övriga Sverige redan är blockerat av existerande vargrevir.

Björn Sprängare
Ordförande

Bo Sköld
Generalsekreterare

